

Sygn.akt III AUa 1044/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 stycznia 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Teresa Suchcicka (spr.)

Sędziowie: SA Sławomir Bagiński

SA Alicja Sołowińska

Protokolant: Agnieszka Charkiewicz

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 15 stycznia 2018 r. w B.

sprawy z odwołania N. P.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w W.

o wypłatę odsetek

na skutek apelacji wnioskodawczyni N. P.

od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie IV Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 10 sierpnia 2016 r. sygn. akt IV U 960/16

oddala apelację.

SSA Sławomir Bagiński SSA Teresa Suchcicka SSA Alicja Sołowińska

Sygn. akt III AUa 1044/16

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 11 kwietnia 2016 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w W. przyznał małoletniemu M. K. (1) – reprezentowanemu przez matkę N. P. – prawo do renty rodzinnej po zmarłym ojcu M. K. (2), począwszy od 1 marca 2012 r. wraz z odsetkami ustawowymi od 8.10.2015 r. do 10 maja 2016 r.

Odwołanie od decyzji wniósł w imieniu N. P. i jej małoletniego syna M. K. (1) – pełnomocnik J. S. wnosząc o jej zmianę i przyznanie ustawowych odsetek począwszy od dnia 1 marca 2012 r.

Organ rentowy wnosił o oddalenie odwołania.

Sąd Okręgowy w Olsztynie wyrokiem z dnia 10 sierpnia 2016 r. oddalił odwołanie.

Postawę rozstrzygnięcia Sądu stanowiły następujące ustalenia:

W dniu 30 marca 2012 r. N. P. wystąpiła z wnioskiem o przyznanie renty rodzinnej dla jej małoletniego syna M., po zmarłym w dniu 1.12.2011 r. M. K. (2). Decyzją z dnia 29 maja 2013 r. ZUS I Oddział w W. Wydział (...) Umów Międzynarodowych odmówił przyznania spornego świadczenia z uwagi na fakt, iż M. K. (2) nie spełnił warunku

w postaci posiadania co najmniej 4-letniego okresu składkowego i nieskładkowego przypadającego bezpośrednio w 10-leciu poprzedzającym datę zgonu (1.12.2011 r.), ZUS uznał, że zmarły posiadał jedynie 1 rok, 11 miesięcy i 26 dni (łącznie z irlandzkim okresem ubezpieczenia wynoszącym 7 miesięcy). Decyzja nie została zaskarżona przez wnioskodawczynię.

N. P. w dniu 23.03.2015 r. wystąpiła z kolejnym wnioskiem o przyznanie prawa do świadczenia rentowego. ZUS zaskarżoną decyzją, przyznał prawo do renty rodzinnej małoletniemu od dnia 1.03.2012 r. wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 8.10.2015 r. do dnia 10.05.2016 r. Powyższa pozytywna decyzja została wydana wobec zaliczenia m.in. do wymaganego (4 letniego) okresu sprawowania opieki nad synem od dnia 3.04.2010 r. (od dnia narodzin dziecka) do dnia 1.12.2011 r. (data zgonu ojca), co nastąpiło w następstwie złożonego przez wnioskodawczynię oświadczenia z dnia 3.09.2015 r., w którym potwierdziła powyższą okoliczność.

W świetle tak poczynionych ustaleń, Sąd Okręgowy zważył, że spór w niniejszej sprawie ogniskował się jedynie wobec kwestii prawidłowego określenia przez organ rentowy czasookresu, za który przysługuje stronie prawo do odsetek (strony nie pozostawały w sporze co do innych istotnych okoliczności faktycznych). Sąd przytoczył treść art. 85 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, który stanowi, że jeżeli Zakład - w terminach przewidzianych w przepisach określających zasady przyznawania i wypłacania świadczeń pieniężnych z ubezpieczeń społecznych (...) nie ustalił prawa do świadczenia lub nie wypłacił tego świadczenia, jest obowiązany do wypłaty odsetek od tego świadczenia w wysokości odsetek ustawowych określonych przepisami prawa cywilnego. Nie dotyczy to przypadku, gdy opóźnienie w przyznaniu lub wypłaceniu świadczenia jest następstwem okoliczności, za które Zakład nie ponosi odpowiedzialności. Sąd podniósł, że cytowany przepis stanowi podstawę do przyznania osobie ubezpieczonej odsetek w razie nie ustalenia dla niej w terminie prawa do świadczenia lub też jego niewypłacenia. Nie dotyczy to przypadku, gdy opóźnienie w przyznaniu lub wypłacie świadczenia jest następstwem okoliczności, za które organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności. W przypadku świadczeń rentowych terminy te określa art. 118 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Przewidują one, że organ rentowy wydaje decyzję w sprawie prawa do świadczenia lub ustalenia jego wysokości po raz pierwszy w ciągu 30 dni od wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania tej decyzji. Zatem Zakład Ubezpieczeń Społecznych ma 30 dni na wydanie prawidłowej decyzji licząc od chwili wyjaśnienia ostatniej niezbędnej okoliczności, rozumianej, jako ostatni fakt konieczny, z punktu widzenia przesłanek nabycia prawa, do ustalenia samego istnienia prawa wnioskodawcy do świadczenia.

Sąd zważył, że w orzecznictwie przyjmuje się, iż organ rentowy ponosi odpowiedzialności za wydanie bezprawnej decyzji o odmowie wypłaty świadczenia w sytuacji, gdy możliwe jest wydanie decyzji zgodnej z prawem, a w szczególności, gdy ubezpieczony wykazał wszystkie przesłanki świadczenia (por. wyroku dnia 7 października 2004 r. w sprawie II UK 485/03 (OSNP 2005 nr 5, poz. 147). Zatem odpowiedzialność organu nie będzie zachodziła, gdy opóźnienie w wypłacie świadczenia było następstwem zaniedbań samego wnioskodawcy np. braku przedstawienia niezbędnych dowodów, okresów ubezpieczenia itp. koniecznych do wypłaty świadczenia (por. wyrok SA w Gdańsku z dnia 30 stycznia 2014 r. III AUa 856/13 Legalis Numer 992886).

Oceniając prawidłowość postępowania organu rentowego – zdaniem Sądu - należało zbadać, czy w dacie złożenia wniosku o świadczenie tj. w dniu 30 marca 2012 r. ubezpieczona wykazała wszystkie przesłanki tego świadczenia. Zgodnie § 12 ust.1 w zw. z § 10 ust. 1 rozporządzenia (...) z dnia 11 października 2011 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe do wniosku o rentę rodzinną dla dzieci własnych zmarłego zainteresowany powinien dołączyć do wniosku m.in. dokumenty stwierdzające okresy uzasadniające prawo do świadczeń. Sąd Okręgowy uznał, że wnioskodawczyni nie wskazała we wniosku jako okresu nieskładkowego (zaliczanego do wymaganego okresu 4 – letniego przypadającego w ostatnim dziesięcioleciu przed zgonem) okresu sprawowania opieki nad synem przez zmarłego od dnia 3.04.2010 r. (od dnia jego narodzin) do dnia 1.12.2011 r. (data zgonu ojca). Dopiero wskazanie i wykazanie tego okresu przed organem rentowym umożliwiło przyznanie spornego świadczenia, nastąpiło to jednakże dopiero na skutek oświadczenia zainteresowanej z dnia 3.09.2015 r.

Zdaniem Sądu - nie sposób wymagać od organu rentowego, aby indywidualnie pouczał każdego zainteresowanego o wszystkich możliwych i potencjalnych okresach (składkowych, nieskładkowych) wymaganych do nabycia danego świadczenia. Realizacja tego postulatu byłaby nierealna bowiem organ rentowy nie zna indywidualnej sytuacji każdego ubezpieczonego, tak aby „dopasować” pouczenie do jego indywidualnej sytuacji. Dlatego cytowana regulacja, nakłada na ubezpieczonego obowiązek wskazania okresów uzasadniających prawo do świadczeń. Przyjęcie optyki ubezpieczonej prowadziłoby do tego, iż organ rentowy miałby obowiązek pouczyć ją, iż jako okres nieskładkowy mógłby być zaliczony okres sprawowania opieki nad dzieckiem przez zmarłego, podczas gdy opieka ta była sprawowana na terenie Irlandii i to w sytuacji gdy jego część przypadła na okres przebywania samej wnioskodawczynie na zasilku macierzyńskim z tytułu opieki nad tym właśnie dzieckiem, a której to opieki nie mogła sprawować z powodu depresji poporodowej. Zdaniem Sądu trudno stwierdzić skąd miałby organ rentowy czerpać takie informacje, gdyż jedynym ich źródłem mogłaby być sama wnioskodawczynie.

Sąd Okręgowy dalej zważył, że w przedmiotowej sprawie nie sposób stwierdzić, aby organ rentowy ponosił odpowiedzialność za brak wykazania okoliczności niezbędnej do wydania decyzji przyznającej świadczenie - posiadania przez zmarłego co najmniej 4 letniego okresu składkowego i nieskładkowego przypadającego w 10-leciu bezpośrednio poprzedzającym datę zgonu. Skoro wykazanie tego okresu nastąpiło w piśmie z dnia 3.09.2015 r., które wpłynęło do organu w dniu 7.09.2015 r. to słusznie organ rentowy przyznał to świadczenie od 1.03.2012 r. z ustawowymi odsetkami dopiero od 8.10.2015 r. do dnia 10.05.2016 r. i nie ma przy tym żadnego znaczenia jak podaje ubezpieczona, iż w decyzji z dnia 29 maja 2013 r. błędnie ustalono łączny okres ubezpieczenia w Polsce i Irlandii na 1 rok 11 miesięcy i 26 dni zamiast 3 lat, 1 miesiąca i 6 dni, gdyż nawet przyjęcie prawidłowego okresu nie dawałoby prawa do spornego świadczenia. Dopiero bowiem wskazanie przez ubezpieczoną okresu sprawowania opieki nad dzieckiem przez zmarłego umożliwiło wykazanie wymaganego 4 – letniego stażu ubezpieczeniowego przypadającego w ostatnim dziesięcioleciu przed zgonem. Mając na uwadze powyższe Sąd Okręgowy oddalił odwołanie.

Apelację od powyższego rozstrzygnięcia w imieniu N. P. i jej małoletniego syna M. K. (1) wywiódł ich pełnomocnik J. S. - przedstawiciel Komisji (...) Związku Zawodowego (...) w E..

Zarzucił, iż Sąd Okręgowy wydając zaskarżony wyrok nie uwzględnił obowiązujących przepisów prawa i utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego. Zdaniem skarżącego organy rentowe mogą kwestionować w postępowaniu sądowym prawo do świadczeń z ubezpieczenia społecznego, ale ponoszą odpowiedzialność za opóźnienie w wypłacie świadczeń, gdy okaże się, że możliwe było wydanie decyzji zgodnej z prawem. Apelujący podnosił, że uznanie przez Sąd Okręgowy, iż ostatnią okolicznością niezbędną do wydania decyzji było oświadczenie wnioskodawczynie z września 2015 r. jest nietrafione i bezzasadne, albowiem samo uwzględnienie przez ZUS wniosku o wznowienie postępowania i przyznanie świadczenia od dnia złożenia pierwszego wniosku z dnia 30 marca 2012 r. po ponownym przeliczeniu okresów składkowych i nieskładkowych, zdaniem skarżącego - obliguje organ do wypłacenia odsetek od dnia przyznania świadczenia. W rezultacie skarżący domagał się zmiany zaskarżonego wyroku poprzez zasądzenie wszystkich należnych odsetek wyliczonych od dnia 10 kwietnia 2012 r. wyliczając je na kwotę 5.764,65 zł.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest bezzasadna.

Spór w niniejszej sprawie sprowadzał się do ustalenia, czy organ rentowy jest zobowiązany do wypłaty odsetek w związku z opóźnieniem w przyznaniu i wypłacie renty rodzinnej małoletniemu M. K. (1) po zmarłym ojcu M. K. (2) za okres od 1 marca 2012 r. do 7.10.2015 r. - zaskarżoną bowiem decyzją z dnia 11.04.2016 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych przyznał prawo do renty rodzinnej począwszy od 1 marca 2012 r. wraz z odsetkami ustawowymi od 8.10.2015 r. do 10 maja 2016 r.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, sąd pierwszej instancji dokonał prawidłowej oceny okoliczności niniejszej sprawy i zasadnie uznał, że ZUS nie jest zobowiązany do wypłaty spornych odsetek za okres od 1 marca 2012 r. do 7.10.2015 r.

Terminy przyznawania i wypłacania świadczeń pieniężnych z ubezpieczeń społecznych oraz konsekwencje naruszenia tych terminów uregulowane są odrębnie w stosunku do przepisów kodeksu cywilnego (por. wyr. Sądu Najwyższego z 6 lipca 2005 r., III UK 83/05, Legalis). Instytucję odsetek od opóźnionego świadczenia w prawie ubezpieczeń społecznych reguluje bowiem przepis art. 85 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. Odrębność tej regulacji polega przede wszystkim na powstaniu obowiązku zapłaty odsetek wyłącznie w wypadku opóźnienia kwalifikowanego, zachodzącego wtedy, gdy zobowiązany - mimo istniejącego obowiązku - nie spełnia świadczenia w terminie, przy czym niedotrzymanie terminu jest następstwem okoliczności, za które ponosi odpowiedzialność (por. System ubezpieczeń społecznych red. Gudowska, Strusińska-Żukowska 2014 wyd. 2 Gudowska, komentarz do art. 85 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, Legalis).

Zgodnie z treścią art. 85 ust. 1 ww. ustawy, jeżeli Zakład - w terminach przewidzianych w przepisach określających zasady przyznawania i wypłacania świadczeń pieniężnych z ubezpieczeń społecznych lub świadczeń zleconych do wypłaty na mocy odrębnych przepisów albo umów międzynarodowych - nie ustalił prawa do świadczenia lub nie wypłacił tego świadczenia, jest obowiązany do wypłaty odsetek od tego świadczenia w wysokości odsetek ustawowych określonych przepisami prawa cywilnego. Nie dotyczy to przypadku, gdy opóźnienie w przyznaniu lub wypłaceniu świadczenia jest następstwem okoliczności, za które Zakład nie ponosi odpowiedzialności.

Na podstawie delegacji zawartej w art. 85 ust. 2 zostało wydane rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 1 lutego 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad wypłacania odsetek za opóźnienie w ustaleniu lub wypłacie świadczeń z ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 1999 r. Nr 12, poz. 104), które w § 2 ust. 1 stanowi, iż odsetki wypłaca się za okres od dnia następującego po upływie terminu na ustalenie prawa do świadczeń lub ich wypłaty, przewidzianego w przepisach określających zasady przyznawania i wypłacania świadczeń do dnia wypłaty świadczeń. Okres opóźnienia w ustaleniu prawa do świadczeń i ich wypłacie, dla których przepisy określające zasady ich przyznawania i wypłacania przewidują termin na wydanie decyzji, liczy się od dnia następującego po upływie terminu na wydanie decyzji (ust. 2). Okres opóźnienia w wypłacaniu świadczeń okresowych liczy się od dnia następującego po ustalonym terminie ich płatności (ust. 4). Zgodnie z art. 118 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r. poz. 1227) zmienionym przez art. 1 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. (Dz. U. z 2009 r. Nr 42, poz. 338) w brzmieniu obowiązującym od 1 kwietnia 2009 r., w razie ustalenia prawa do świadczenia lub jego wysokości orzeczeniem organu odwoławczego za dzień wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji uważa się również dzień wpływu prawomocnego orzeczenia organu odwoławczego, jeżeli organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji. Termin wypłaty świadczenia, stosownie do treści art. 118 ust. 1 w zw. z ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach z FUS został określony na 30 dni od wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji, ta zaś odpowiada dacie przedstawienia dowodów (art. 118 ust. 3).

Obowiązek świadczenia odsetek po stronie ZUS powstaje zatem w przypadku, gdy organ rentowy miał możliwość ustalenia prawa do świadczenia lub jego wypłaty w określonej wysokości, a nie wykonał swego obowiązku, mimo upływu 30 dni od chwili powzięcia koniecznych wiadomości.

Jak słusznie podniósł sąd I instancji, nie sposób stwierdzić, aby organ rentowy ponosił odpowiedzialność za brak wykazania okoliczności niezbędnej do wydania decyzji przyznającej świadczenie - posiadania przez zmarłego co najmniej 4 letniego okresu składkowego i nieskładkowego przypadającego w 10-leciu bezpośrednio poprzedzającym datę zgonu. Przypomnieć należy, że wnioskodawczyni w dniu 30 marca 2012 r. wystąpiła po raz pierwszy z wnioskiem o przyznanie renty rodzinnej dla jej małoletniego syna M., po zmarłym w dniu 1.12.2011 r. M. K. (2). Decyzją z dnia 29 maja 2013 r. ZUS I Oddział w W. Wydział (...) Umów Międzynarodowych odmówił przyznania spornego świadczenia z uwagi na fakt, iż M. K. (2) nie spełnił warunku w postaci posiadania co najmniej 4-letniego okresu składkowego i nieskładkowego przypadającego bezpośrednio w 10-leciu poprzedzającym datę zgonu (1.12.2011 r.), ZUS uznał, że zmarły posiadał jedynie 1 rok, 11 miesięcy i 26 dni (łącznie z irlandzkim okresem ubezpieczenia wynoszącym 7 miesięcy). Decyzji tej wnioskodawczyni nie kwestionowała, nie toczyło się żadne postępowanie na skutek którego wydana wówczas decyzja byłaby zmieniona. Poza sporem pozostaje, że błędnie wówczas organ rentowy ustalił łączny

okres ubezpieczenie w Polsce i Irlandii na 1 rok 11 miesięcy i 26 dni zamiast 3 lat, 1 miesiąca i 6 dni. Słusznie podniósł Sąd Okręgowy, że nawet przyjęcie prawidłowego okresu nie dawałoby prawa do spornego świadczenia. Dopiero bowiem wskazanie przez ubezpieczoną okresu sprawowania opieki nad dzieckiem przez zmarłego umożliwiło wykazanie wymaganego 4 – letniego stażu ubezpieczeniowego przypadającego w ostatnim dziesięcioleciu przed zgonem. Skoro wykazanie tego okresu nastąpiło w piśmie z dnia 3.09.2015 r., które wpłynęło do organu w dniu 7.09.2015 r. to słusznie organ rentowy przyznał to świadczenie od 1.03.2012 r. z ustawowymi odsetkami dopiero od 8.10.2015 r. do dnia 10.05.2016 r. Zaznaczyć bowiem trzeba, że organ rentowy wprawdzie musi przeprowadzić postępowanie administracyjne zmierzające do ustalenia, czy żądane prawo istotnie składającemu się należy, ale organ ten jednocześnie nie ma wiedzy o indywidualnej sytuacji każdego ubezpieczonego. W niniejszej sprawie nie można zarzucić organowi rentowemu, iż nie miał wiedzy o tym, że wnioskodawczyni po urodzeniu dziecka wróciła do pracy, a opiekę nad dzieckiem od chwili jego urodzenia sprawował ojciec. Okoliczność ta została podniesiona po raz pierwszy przez wnioskodawczynię w dniu 7.09.2015 r. i prawidłowo i z powyższych względów obowiązek świadczenia odsetek po stronie ZUS – zgodnie z żądaniem apelującego – nie powstał, gdyż organ rentowy nie miał możliwość ustalenia prawa do spornego świadczenia w dacie wniesienia pierwszego wniosku o rentę rodzinną.

Mając na uwadze powyższe, podzielając stanowisko Sądu I instancji i uznając apelację za bezzasadną, Sąd Apelacyjny na mocy art. 385 k.p.c., orzekł, jak w sentencji.

SSA Alicja Sołowińska SSA Teresa Suchcicka SSA Sławomir Bagiński